

TEK ŞAHIS İŞLETMESİ KURMA YA DA ŞİRKETLEŞME AÇISINDAN VERGİ DÜZENLEMELERİNİN AMAÇLARI VE ETKİLERİ

Fatih SARAÇOĞLU^(*)

- GİRİŞ

İşletmeleri tek şahıs işletmesi kurma ya da şirketleşme (yani hukuki statü seçimi açısından) açısından kültürel ve ekonomik faktörlerin yanı sıra, özellikle bazı kanuni sınırlamalar ve bu çerçevede vergi düzenlemeleri etkili olmaktadır.

Güçlü işletme yapılarının oluşturulması ve sonucunda kurumlaşma, işletme sahipleri ya da yöneticiler tarafından, işletmenin kişilerden bağımsız olarak, yıllarca ayakta kalabilmesi ve buna imkan verebilecek bir yönetim yapısı olarak tanımlanırken; çalışanlar kurumlaşmayı işletmeye duyulan güven, işletmenin çalışanlar üzerindeki imajı, onlara maddi ve manevi güven vermelerine bağlamaktadır¹.

Buradan anlaşılacağı üzere, kurumlaşma, üretilen mal ve hizmetlerin güvenilirliği, işletmenin kamuoyuna mal olması, yaşam süresini artırması gibi yönlerden etkili olmaktadır.

İşletmelerin çeşitli hukuki statülerde kurumlaşmalarında; rekabete karşı güçlü hale gelmek, teknolojik yenilikleri izleyip onlara ayak uydurabilmek, uzun yaşam çizgisine ulaşabilmek, kamuoyuna gelecek için güven veren bir konuma gelmek, işletmenin etkinliğini artırmak², mali sorumluluğu miktar ve kapsam yönünden sınırlandırılmak³, mali kaynaklara ulaşmak, ölçek ekonomisine ulaşmak, işletmenin stratejik hedeflerine ulaşmasını engelleyen direnci kırmak, dışa açılarak, faaliyetlerini uluslararası alanda sürdürebilmek düşünceleri etkili olmaktadır.

Bu çalışmada tek şahıs işletmesi kurma ya da şirketleşme (yani hukuki statü seçimi açısından) açısından vergi düzenlemelerinin amaçları ve etkili incelenecektir⁴.

II. TEK ŞAHIS İŞLETMESİ KURMA YA DA ŞİRKETLEŞME AÇISINDAN VERGİ DÜZENLEMELERİNİN AMAÇLARI

Tek şahıs işletmeleriyle bir hukuki statü altında

^{*} Yrd. Doç. Dr. / Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü.

¹ İltar AKAT – Turan ATILGAN: *Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma ve Şirket Kültürü, "2000 Yılına Doğru Büyük Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma Eğilimleri: İzmir ve Hinterlandında İmalat Sanayiinde Kurumlaşmaya Yönelik Bir Eğilim Saptama Araştırması"*, TOBB Yayını, Ankara – 1992, s. 18.

² AKAT – ATILGAN: a.g.e., s. 16.

³ Mitat AKTAŞ: "İşletmelerde Kurumlaşma Süreci: Kurumlaşmayı Etkileyen Vergi Dışı Faktörler, Kurumlaşmanın Maliyeti ve Yararları", *1993 Yılı Hesap Uzmanları Kurulu Konferansları IV*, Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayını, Ankara – 1993, s. 105.

⁴ Bu çalışma temel olarak Fatih SARAÇOĞLU: *İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara – 2005 adlı kitaba dayanmaktadır.

kurulmuş olan ortaklıklar vergi düzenlemeleri yönünden karşılaştırılırken, farklı bir ifadeyle vergi düzenlemelerinin girişimcileri ne yönde hareket ettirdiği incelenirken, her girişim türünü ilgilendiren harcamalar üzerinden alınan vergiler göz ardı edilerek, özellikle gelir üzerinden alınan vergiler bakımından analizler yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan, ödenen verginin miktarının yanı sıra, zamanının da dikkate alınması gerekmektedir⁵.

Girişimciler gelir vergisi ya da kurumlar vergisi uygulamalarında karşılarına çıkabilecek vergi düzenlemelerini dikkate alarak; örneğin, sermaye ortaklıklarında işletme sahibi olarak işletmeden ücret vb. karşılıklar alabilmeleri ya da yine sermaye ortaklıklarında dağıtılmayan karlar yoluyla işletme politikasını istedikleri şekilde yönetebilecek olmaları nedeniyle bu türde ortaklıklara doğru yönelebileceklerdir.

İşte bu aşamada girişimcileri yönlendirebilmek bakımından getirilecek vergi düzenlemelerinin amaçlarının iyi bir şekilde belirlenmesi, bu tür düzenlemelerden neler beklendiğinin ortaya konulması ve bu amaçlara ulaşmak için girişimcilerle diyalog kurulması gerekmektedir.

Girişimcileri yönlendirebilecek nitelikteki vergi düzenlemelerinin amaçları da; en genel anlamda vergilemede etkinliğin sağlanması ve sosyo-ekonomik hedefleri gerçekleştirmek olarak belirlenebilir.

1. Vergilendirmede Etkinliği Sağlamak

Girişimciler, kar etmek ve işletmenin piyasa değerini artırarak sürekliliğini sağlamak amacıyla en etkin çalışma biçiminin, en verimli karar ve tercihlerin neler olacağı ve faaliyetlerinin politikalar doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi bakımından gerekli araştırmaları yapmakta, öngörülerde bulunmaktadır⁶. Bu süreç içerisinde karşılaşılan mali yükümlülükler girişimcilerin davranışlarını etkilemekte,

onları yönlendirmektedir. Bu yönlendirme ise, mali yönetimin etkinliğine bağlı olarak işlemektedir. Dolayısıyla vergilendirmede etkinliği sağlamak bakımından mali yönetim, girişimcilerin vergi mevzuatına uygun hareket etmelerini sağlamak durumundadır.

Mali yönetim; iyi bir yönlendirici olmak ve bu yolla bazı hedeflere ulaşmak istiyorsa, özellikle girişimcilerin yapacakları faaliyetlerin vergi sonuçları konusundaki belirsizlikleri ortadan kaldırmak ve bütün işletme türlerine aynı mesafede kalarak rekabet eşitliği sağlamak durumundadır⁷.

Gerek tek şahıs işletmelerinden gerekse ortaklıklardan alınacak vergilerin doğruluğu, birer vergi mükellefi olan girişimcilerin mali yükümlülüklerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmeleriyle mümkün olmakta, ayrıca mali yönetimin etkinliği de bu açıdan önemli rol oynamaktadır. İşletme – vergi ilişkisi, belge ve kayıt düzeninin kurulmasından, kazancın beyanına kadar ve hatta sonrasındaki her aşamada devam etmektedir.

Denetim kolaylığı sağlamak ve bu yolla vergi gelirlerini artırmak isteyen mali yönetimin amaçları doğrultusunda uygulamaya yön vermesi gerekmektedir. Bu açıdan bütün girişim türleri bakımından geçerli olabilecek genel nitelikteki temel vergi düzenlemeleri uygulamaya konulmalı, daha sonra girişimcileri yönlendirebilecek ayrıcalıklı vergi düzenlemelerine yer verilmelidir.

Ancak mükelleflerin bilinçlendirilmesi; sağlıklı bir belge ve kayıt düzeninin oluşturulması, vergi denetiminin artırılması ve sonuçta vergi gelirlerinin artırılmasına yönelik uygulamalar, vergi uygulamasının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi bakımından geçerlilik taşıyan vergi ilkelerinden sapmalara neden olmamalıdır. Bu doğrultuda getirilecek vergi kolaylıkları, vergilendirme de etkinliğin sağlanmasına yardımcı olacak ve uzun vadede vergi gelirlerinin artmasını sağlayacaktır.

⁵ Salih ŞANVER: "İşletme Vergiciliğinde Hukuki Şekil Seçimi", *İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi*, S. 14, Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayını, İstanbul – 30 Haziran 1968, s. 13.

⁶ Abdurrahman AKDOĞAN: *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti, Ankara – 2003, s. 12.

⁷ Lowell K. HARRISS (Çev. İzzettin ÖNDER): "İşletmelerin Vergilendirilmesi ve İktisadi Kalkınma", *Maliye Enstitüsü Konferansları*, 19. Seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul – 1969, s. 40.

2. Sosyal ve Ekonomik Amaçları

Gerçekleştirmek

Verginin temel amacı, gelir sağlamak olmakla birlikte, vergilendirme yoluyla bazı sosyal ve ekonomik amaçların gerçekleştirilmesine de çalışılmaktadır. Devlet, gerek gelirlerin elde edilmesi aşamasında, gerekse bunların harcanması sırasında ekonomik yapı üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla özellikle gelirlerin toplanması aşamasında belirli alanlara tanınabilecek ayrıcalıklar istenilen hedeflere ulaşılmasında yararlı olabilecektir.

Örneğin, büyük çaplı işletmelerin kurulmasını ve bu yolla istihdam sorunun çözülmesini amaçlayan devlet, istenilen kapasitedeki girişimlere yönelik olarak vergi teşvikleri ya da kolaylıkları sağlayıp sonuca ulaşabilecektir. Yine benzer şekilde, yatırımların artırılmasını sağlamak amacıyla belirli özelliklerdeki girişimlere yapacakları yatırımlar için ayrıcalıklı vergi düzenlemeleriyle yön verilebilecektir.

Girişimcilerin kurmak isteyecekleri işletme türleri üzerinde yönlendirici olmayı amaçlayan mali yönetim, getireceği vergi düzenlemelerinin amaçlarına uygun olmasına dikkat etmeli, beklenenin aksine sonuçlar varatan ya da yaratabileceği görülen düzenlemeler gözden geçirilerek bunların aksaklıkları giderilmelidir. Çünkü bu şekilde bir çalışma yapılmadan ve getireceği yük ile sağlayacağı faydalar kıyaslanmadan yürürlüğe konulacak vergi düzenlemeleri vergi ilkelerine aykırı sonuçlar yaratacak ve toplumun vergi konusundaki duyarlılığının azalmasına ve hatta yok olmasına yol açabilecektir. Başka bir ifadeyle, vergi politikaları yoluyla, vergi uygulamasının etkilerinden doğan sonuçları göz önünde bulundurarak vergilerin girişimciler üzerindeki caydırıcı etkileri olanaklar dahilinde giderilmeye çalışılmalı, özendirici etkileri ise desteklenmelidir⁸.

III. TEK ŞAHIS İŞLETMESİ KURMA YA DA ŞİRKETLEŞME AÇISINDAN VERGİ DÜZENLEMELERİNİN ETKİLERİ

Tek şahıs işletmesi kurma ya da ortaklıklar kurma yönünden vergiyle ilgili çeşitli işlemler ve vergilemeden kaynaklanan maliyetler ile gerek işletmelerin gerekse devletin vergi planlamaları da girişimciler üzerinde etkili olmaktadır.

1. İşletmeler ve Vergi İle İlgili İşlemler

Vergi alınırken, toplumun özelliklerinin bilinmesinin yanında, vergi koymanın yol açabileceği maliyet ve olumsuzlukların da dikkate alınması gerekmektedir. Dolayısıyla vergide konu seçiminden, verginin yasal dayanaklarına ve işleyişine kadar olan süreçte bilinçli hareket edilmeli⁹, finansal ihtiyaç en uygun kaynaklardan ve toplumun davranışları dikkate alınarak karşılanmaya çalışılmalıdır.

Bu açıdan gerek yönetimden, gerekse mükelleflerden kaynaklanan çeşitli etkenlerin göz önünde bulundurularak uygulamaya yön verilmesi gerekmektedir. Çünkü söz konusu etkenler girişimcilerin kararları üzerinde etkili olmaktadır.

Şöyle ki, sermaye ortaklıkları açısından, ortakların sadece koydukları sermaye ile sorumlu tutulabilmesi, sermaye piyasalarından hisse senedi ve tahvil ihracıyla daha geniş ölçüde yararlanabilmeleri, dağıtılmayan karların daha düşük vergilendirmeye tabi tutulması ya da hiç vergilendirilmemesi dolayısıyla tasarruflarını vergi tahribinden koruyabilmeleri, ortaklık statüsü altında güç ve prestij elde edilmesi¹⁰ etkili olmakla birlikte, tüm bu uygulamaların ağır vergi yükümlülükleri getirmesi durumunda olumsuzluklarla karşılaşılacağı açıktır.

Vergi uygulamalarının girişimciler üzerindeki etkilerini kontrol edebilmek ve bu yolla onları istenilen girişim türlerini kurmaya yönlendirebilmek bakımından, yukarıda belirtilen işlemlerde mükelleflere zorluklar yaratmak yerine, onlara yardımcı olunmalı ve

⁸ Muhittin ACAR: **1984 Sonrası Türk Kurumsal Vergi Yapısındaki Gelişmelerin Mütesebbislik Üzerindeki Özendirici / Caydırıcı Etkisi**, DPT - Sosyal Planlama Başkanlığı, Ankara - 1990, s. 3.

⁹ Abdurrahman AKDOĞAN: "Vergilendirme Bilinci ve Vergi Planlaması", **G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2, Ankara - 1996, s. 357.

¹⁰ Selçuk ABAÇ: **Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme**, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, İstanbul - 1974, s. 24.

istenilmeyen sonuçların oluşumu engellenmelidir. Bu açıdan, belge ve kayıt düzeninin oluşturulmasından, verginin hesaplanmasına ve ödenmesine kadar ki tüm işlemler amaca uygun biçimde revize edilmelidir.

2. İşletmeler ve Vergi Maliyetleri

İşletmeler açısından vergiler, maliyetler arasında yer alırken ve bir faaliyete başlama aşamasında göz önünde bulundurulurken, vergiyle ilgili işlemlerin yapılabilmesi bakımından söz konusu olan vergi maliyetlerinin de dikkate alınması gerekmektedir¹¹.

Vergiye rağmen girişimlerde bulunulması ya da mevcut girişim yapısının sürdürülmesi, söz konusu girişimler dolayısıyla sağlanan faydaların vergi dolayısıyla katlanılan maliyetlerden yüksek olmasına bağlıdır. Çünkü girişimciler vergi sisteminde yer alan uygulamalardan etkilenmektedir.

Girişimcileri yönlendirmeyi amaçlayan devlet, verginin konulması ve uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan ve kendisinin katlandığı vergilemenin açık maliyetlerinin yanısıra; mükelleflerin ödevlerini yerine getirirken katlanmak zorunda olduğu, danışmanlara yapılan ödemeler, vergi işlerini yürüten personele yapılan ödemeler gibi gizli maliyetleri de dikkate almalı; gerekli gördüğü takdirde girişimcileri yönlendirmeyi amaçladığı alanlarda onların karşılaşılabilecekleri maliyetleri paylaşmalıdır.

3. İşletmeler ve Vergi Planlaması

İşletmeler, bir taraftan sermaye oluşumunu engellediği ve işletmelerin güvenliğini tehlikeye soktuğu gibi gerekçelerle politik baskı yollarıyla vergilerin artışına ve ekonomik politikaların uygulanmasına karşı çıkarken¹², diğer taraftan veri vergi sistemin-

de davranışlarını planlamakta¹³; ödemeleri söz konusu olabilecek vergilerden tasarruf edebilmek amacıyla çeşitli önlemler almaktadırlar. Farklı bir ifadeyle mükellefler ve vergi sorumluları; iktisadi ve mali olanakları ile ödemeleri gereken vergi arasındaki ilişkiyi belirlemede, kanunlara aykırı olmayan uygulamalarıyla ödemeleri gereken vergiyi asgariye indirmeye çalışmaktadırlar¹⁴.

Mükellefler kanunlarda yer alan boşluklardan yararlanarak, vergiye tabi işlemlerden yapmayarak, muaflık ve istisna kapsamına giren işlemlerle uğraşarak vergiyi doğuran olaya neden olmadan vergi yüklerini azaltmaya çalışmakta; bu açıdan mükelleflerin bilgi düzeyi, ekonomik durumu, danışmanlardan yararlanma olanakları etkili olmaktadır¹⁵.

Vergi yükünün azaltılabilmesi bakımından, vergi kanunlarında tanınan olanaklardan yararlanılması mükelleflerin en doğal haklarıdır. Bu yolla işletmeler rakipleriyle daha iyi rekabet edebilecektir. Şöyle ki; iki işletmeden biri kanunlarının tanıdığı hakları kullanarak daha az vergi öderken, diğer işletme bu haklardan yararlanmıyor ve daha fazla vergi ödüyorsa, ikinci işletmenin rekabet etme şansı daha az olacaktır. Bu açıdan mükelleflerin bilgi düzeyi ve danışmanlardan yararlanma olanakları büyük önem taşımaktadır¹⁶.

Mükellefler kendilerine tanınmış olan kanuni sınırlamalar dahilinde vergi yüklerini azaltabileceklerdir. Vergi yükünün azaltılması bakımından söz konusu olabilecek düzenlemelerden yararlanma olanaklarının bütün işletmeler açısından aynı olması, belli işletme türlerinde yoğunlaşmalara neden olabilecektir. Dolayısıyla bu tür olanaklar tanınırken,

¹¹ Vergi maliyetleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Abdurrahman AKDOĞAN: "Vergilemenin Açık ve Saklı Maliyeti ve Vergileme Açısından Önemi", *Yeni İş Dünyası Dergisi*, S. 16, Şubat 1981.

¹² Girişimcilerin ya da iş aleminin bütünüyle bir baskı grubu olarak vergilerin artışını ve vergi düzenlemelerinin uygulanmasını engellemesi mümkün olmakla birlikte, köklü gerekçelere dayanan toplum ekonomisi dikkate alındığında bu baskı kolay bir şekilde benimsenememektedir.

¹³ Salih ŞANVER: "İşletme Vergiciliği", *Maliye Enstitüsü Konferansları*, 17. seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul – 1968, s. 63.

¹⁴ Vergi mükelleflerinin ödemeleri gereken vergiyi asgariye indirmek amacıyla çalışmalarına mikro (şahsi) vergi planlaması adı verilmektedir (Bkz. AKDOĞAN: *Kamu Maliyesi*, s. 183).

¹⁵ AKDOĞAN: *Kamu Maliyesi*, s. 183.

¹⁶ Bülent ŞİŞMAN: *İşletmelerde Vergi Planlaması Yöntemleri*, Yaklaşım Yayınları, Ankara – 2003, s. 35.

belirli koşullara bağlanması, sağlıklı bir vergi sisteminin oluşumunda rol oynayabilecektir.

Mükellefler vergi yüklerini asgariye indirme çabası içindeyken, devlet de ihtiyacı olan geliri en uygun kaynaklardan sağlamaya çalışmalı, toplumun davranışlarını ve yaklaşımlarını dikkate alarak vergi uygulanmasına yön vermelidir.¹⁷

Girişimciler vergi planlaması yoluyla vergi yüklerini asgariye indirmeye çalışırken, devlet de kendi açısından vergi planlaması yaparak vergi uygulamasını yönlendirmelidir. Burada devletin gerçekleştireceği işlemler, girişimcilerin gerçekleştireceği işlemleri belirlemekte; belirli işletme türlerine tanınacak ayrıcalıklar işletme statüsünün belirlenmesinde rol oynamaktadır. Dolayısıyla devlet vergi planlaması yaparken ulaşmak istediği sonuçlara göre uygulamaya yön vermelidir.

IV. SONUÇ

Tek şahıs işletmeleriyle bir hukuki statü altında kurulmuş olan ortaklıklar vergi düzenlemeleri yönünden karşılaştırılırken, özellikle gelir üzerinden alınan vergiler bakımından analizler yapılmalıdır.

Vergi düzenlemelerinin amaçları da; en genel anlamda vergilemede etkinliğin sağlanması ve sosyo-ekonomik hedefleri gerçekleştirmektir.

Mali yönetim; girişimcilerin yönlendirilmesinde rol oynamak istiyorsa, özellikle vergi sonuçları konusundaki belirsizlikleri ortadan kaldırmalı ve rekabet eşitliği sağlamalıdır. Ayrıca mali yönetim, vergi düzenlemelerinin amaçlarına uygun olmasına dikkat etmeli, beklenenin aksine sonuçlar yaratabilecek düzenlemelerin aksaklıklarını gidermelidir.

Vergi uygulamalarıyla girişimcilerin yönlendirilebilmesi bakımından, onlara yardımcı olunmalı ve istenilmeyen sonuçların oluşumu engellenmelidir. Bu açıdan devlet, verginin konulması ve uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan ve kendisinin katlandığı vergilemenin açık maliyetlerinin yanı sıra;

mükelleflerin ödevlerini yerine getirirken katlanmak zorunda olduğu gizli maliyetleri de dikkate almalı gerektiğinde bu tür maliyetleri paylaşmalıdır.

Devlet de ihtiyacı olan geliri en uygun kaynaklardan sağlamaya çalışmalı, toplumun davranışlarını ve yaklaşımlarını dikkate alarak vergi uygulanmasına yön vermelidir.

KAYNAKLAR

- ABAÇ, Selçuk: **Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme**, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, İstanbul – 1974.

- ACAR, Muhittin: **1984 Sonrası Türk Kurumsal Vergi Yapısındaki Gelişmelerin Müteşebbislik Üzerindeki Özendirici / Caydırıcı Etkisi**, DPT - Sosyal Planlama Başkanlığı, Ankara – 1990.

- AKAT, İlder – ATILGAN, Turan: **Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma ve Şirket Kültürü, "2000 Yılına Doğru Büyük Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma Eğilimleri: İzmir ve Hinterlandında İmalat Sanayiinde Kurumlaşmaya Yönelik Bir Eğilim Saptama Araştırması"**, TOBB Yayını, Ankara – 1992.

- AKDOĞAN, Abdurrahman: "Vergilemenin Açık ve Saklı Maliyeti ve Vergileme Açısından Önemi", **Yeni İş Dünyası Dergisi**, S. 16, Şubat 1981.

- AKDOĞAN, Abdurrahman: "Vergilendirme Bilinci ve Vergi Planlaması", **G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2, Ankara – 1996.

- AKDOĞAN, Abdurrahman: **Kamu Maliyesi**, Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti, Ankara – 2003.

- AKTAŞ, Mitat: "İşletmelerde Kurumlaşma Süreci: Kurumlaşmayı Etkileyen Vergi Dışı Faktörler, Kurumlaşmanın Maliyeti ve Yararları", **1993 Yılı Hesap Uzmanları Kurulu Konferansları IV**, Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayını, Ankara – 1993.

¹⁷ Devletin, verginin konulma amaçlarına maksimum hizmet sağlayacak şekilde vergi uygulamasını gerçekleştirmesine makro vergi planlaması adı verilmektedir (Bkz. AKDOĞAN: **Kamu Maliyesi**, s. 183).

- HARRISS, Lowell K. (Çev. İzzettin ÖNDER): "İşletmelerin Vergilendirilmesi ve İktisadi Kalkınma", **Maliye Enstitüsü Konferansları**, 19. Seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul – 1969.

- SARAÇOĞLU, Fatih: **İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara – 2005.

- ŞANVER, Salih: "İşletme Vergiciliği", **Maliye**

Enstitüsü Konferansları, 17. seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul – 1968.

- ŞANVER, Salih: "İşletme Vergiciliğinde Hukuki Şekil Seçimi", **İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi**, S. 14, Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayını, İstanbul – 30 Haziran 1968.

- ŞİŞMAN, Bülent: **İşletmelerde Vergi Planlaması Yöntemleri**, Yaklaşım Yayınları, Ankara – 2003.